

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

TRANSATLANTİK TİCARET VE YATIRIM
ORTAKLIĞI: SON DURUM VE TÜRKİYE'NİN
KONUMU

Çisel İleri, İKV Proje Müdürü
Selen Akses, İKV Kıdemli Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

TRANSATLANTİK TİCARET VE YATIRIM ORTAKLIĞI: SON DURUM VE TÜRKİYE'NİN KONUMU

Geçtiğimiz aylar Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTYO) müzakereleri açısından oldukça hareketli geçti. Bir yandan müzakerelerin 7'nci turu tamamlanırken öte yandan Avrupa Komisyonu'na müzakere yetkisi veren 17 Haziran 2013 tarihli belge kamuoyuna açıklandı. Bu değerlendirme notunun ilk bölümünde, açıklanan belge ile TTYO müzakerelerinin AB açısından esaslarını ve kırmızı hatlarının neler olduğunu, son müzakere turuyla birlikte hangi aşamaya geçildiğini inceleyeceğiz. İkinci bölümde ise, bu söz konusu transatlantik ortaklığın Türkiye üzerindeki olası etkileri ve ülkemizin bu süreçteki konumunu irdeleyeceğiz.

Genel Tespitler:

- ❖ TTYO müzakereleri çerçevesinde, hizmetlere ilişkin önerilerin yarısına yakını görüşüldü.
- ❖ Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi hususunun müzakerelerin kapsamının dışında tutulacağı yönünde karar alındı.
- ❖ Bu güne kadar yapılan görüşmelerde dokuz sektör üzerine odaklanıldı. Bunlar sırasıyla tekstil, kimyasallar, ilaç, kozmetik, tıbbi cihazlar, motorlu taşıtlar, bilgi ve iletişim teknolojileri, mühendislik ve böcek ilaçlarıdır.
- ❖ Taraflar, anlaşmada yer alacak KOBİ'lere ilişkin bölümün ana hatları üzerinde anlaşmaya vardılar. Bu bölümün KOBİ konularında işbirliği, bilgi paylaşımı ve KOBİ Komitesi'nden oluşan üç alt başlıktan oluşacağı açıklandı.
- ❖ AB ve ABD arasında yürütülen müzakerelerin yedinci turunun tamamlanmış olduğu göz önünde tutulursa, Avrupa ve Amerika taraflarının TTYO müzakere sürecinin ileri aşamasında Türkiye'nin dâhil olabilmesi imkânını değerlendirmeleri Türkiye açısından giderek önem kazanmıştır.
- ❖ Türkiye'nin AB ve ABD ile eşzamanlı müzakereler yürütmesi olası gözükmemektedir.
- ❖ Hâlihazırda Türkiye ile ABD arasındaki ticaret dengesinin ABD lehine fazla verdiği düşünüldüğünde, TTYO sonrasında ticaret açığının artması şaşırtıcı olmayacaktır.
- ❖ "Docking" seçeneğinde, müzakerelerde belirli bir aşamaya gelinmiş olmasını, AB ve ABD'nin pek çok konu üzerinde uzlaşmaya varmış olacağını düşündüğümüzde, anlaşmaya Türkiye'nin dâhil olması tüm bunları olduğu gibi kabul etmesini gerektirecektir.
- ❖ TTYO müzakerelerinin tamamlanması ve anlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye'nin ABD ile imzalayacağı bir STA'nın TTYO'nun dışında kalma seçeneğinden daha olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Birinci Bölüm: AB ve ABD, TTYO müzakerelerinin hangi aşamasında?

2008 yılında meydana gelen küresel ekonomik krizden sarsılan AB ve ABD, ekonomik büyümelerini canlandırmak ve yeni istihdam imkânları yaratmak için kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması (STA) oluşturarak aralarındaki ekonomik işbirliğini daha ileriye taşıma yönünde karar verdiler. Dünya GSYİH'sinin yarısını ve uluslararası ticaretin üçte birini kapsayacak ortak bir pazar oluşturacak dünyadaki en kapsamlı ve en büyük ikili ticaret ve yatırım anlaşmasının müzakereleri Temmuz 2013'te başladı. TTYO müzakerelerinin sonucunda ortaya çıkacak anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Avrupa ekonomisinin yılda 119 milyar avro, ABD ekonomisinin ise yılda 95 milyar avro kazanç sağlaması bekleniyor.

AB ve ABD arasında müzakereleri devam eden TTYO süreci ile ticaret ve yatırıma ilişkin ve başta gıda güvenliği, sağlık, çevre ve bilgi gizliği gibi birçok alana yeni standartlar, kurallar ve düzenlemelerin getirilecek olması, şirketlerde ve sivil toplum örgütlerinde olduğu kadar tüketiciler için de bir takım endişelere yol açtı. Her ne kadar Avrupalı ve Amerikalı yetkililer, TTYO müzakere sürecinde tüm ilgili paydaşlarla daha yakın bir diyalog ve görüş alışverişi içinde olmak için çeşitli danışma platformları oluşturmaya özen gösterdiler de, yürütülen müzakere sürecinde şeffaflığın yeterince sağlanmadığı yönünde eleştiriler bulunuyor.

Sürecin şeffaflığına ilişkin yöneltilen eleştirilere karşın, AB Konseyi, 9 Ekim 2014 tarihinde TTYO müzakerelerine ilişkin Avrupa Komisyonu'na verilen yetki belgesini kamuoyu ile paylaşarak, şeffaflık açısından önemli bir adım attı. Avrupa Komisyonu'nun Ticaretten Sorumlu Üyesi Karel de Gucht belgenin yayımlanmasının TTYO ile çevre, sağlık, güvenlik, tüketiciler ve bilgi gizliliğini koruyarak, ekonomik büyüme sağlanmasının ve istihdam yaratılmasının amaçlandığını daha iyi anlaşılacağını belirtti. Nitekim belgeye göz attığımızda müzakerelerin hangi başlıklar altında yürütüleceği, müzakereler neticesinde imzalanacak anlaşmanın hedefleri, AB'nin müzakere sürecindeki kırmızı çizgileri, hassasiyetleri açık bir biçimde ortaya koyuluyor.

AB ve ABD arasındaki TTYO müzakereleri için Yönergeler

AB adına ABD ile TTYO müzakerelerini yürüten Avrupa Komisyonu için müzakerelerin esaslarını ve temellerini oluşturan belgede, ilk dikkati çeken husus müzakereler tamamlandıktan sonra imzalanacak anlaşmanın üç temel başlığının (a) pazara erişim, (b) düzenleyici konular ve tarife dışı engeller ve (c) kurallar olarak belirlenmesi. Metnin gerekçe ve temel ilkeler kısmında insan hakları, temel özgürlükler, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi paylaşılan değerlere, sürdürülebilir kalkınmaya, tarafların Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kapsamındaki hak ve yükümlülüklerine, sağlığın, iş gücü güvenliğinin, iş gücünün, tüketicilerin, çevrenin ve kültürel çeşitliliğin korunmasına, KOBİ'lerin karşılaştıkları zorluklara ve tüm paydaşlarla iletişime yer veriliyor.

Müzakereler sonunda taraflar arasında imzalanacak anlaşmanın AB tarafından belirlenen üç hedefi belgede şu şekilde sıralanıyor:

- Gerçek bir transatlantik piyasasının henüz kullanılmayan potansiyelini de değerlendirerek, artan piyasa erişimi, düzenlemelerdeki uyumlaştırma ve küresel standartlara giden yolu açmak aracılığıyla iş ve büyüme yaratmak için yeni

ekonomik fırsatlar sunarak, AB ve ABD arasındaki ticaret ve yatırımlar artırılabacaktır.

- Tarafların uzun vadeli hedefi sürdürülebilir kalkınma olarak kabul edilirken, AB müktesebatına ve Üye Devletlerin düzenlemelerine uygun olarak çevrenin, iş gücünün ve tüketicinin en yüksek seviyede korunmasını desteklerken, çevre ve işgücü alanlarında uluslararası anlaşmalara ve standartlara uyulması sağlanacaktır.
- Anlaşma, Birliğin ve Üye Devletlerinin kültürel ve dil çeşitliliğine hâle getirebilecek maddeler içermeyecektir. Kültür sektörüne AB'de ve Üye Devletlerde verilen özel statü dikkate alınarak, bu sektörü desteklemek için hâlihazırda uygulanan politika ve önlemler sürdürülecektir. Anlaşma özellikle dijital alan da dâhil olmak üzere sektördeki gelişmeleri dikkate alarak Birlik ve Üye Devletlerin politika ve önlemleri uygulama kapasitesini etkilemeyecektir.

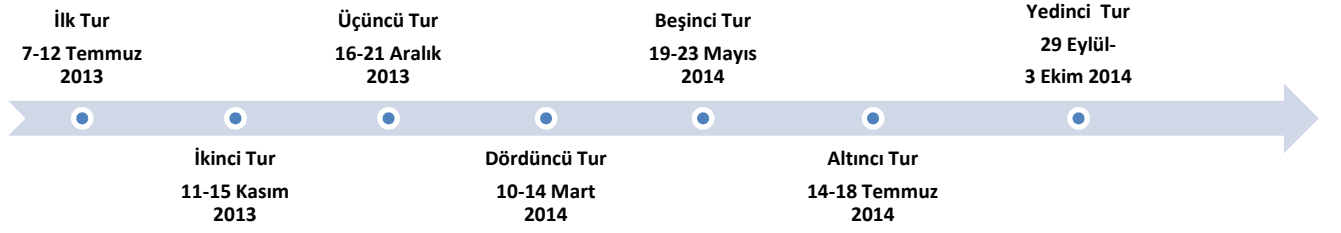
Belgede müzakereler sonucunda taraflar arasında akdedilecek Anlaşma ile mal ve hizmet ticaretinin, karşılıklı yatırımların serbestleştirilmesinin, bu çerçevede ikili ticaretteki vergilerin, tarife dışı engellerin, çeşitli koruma önlemlerinin kaldırılmasının, düzenlemeler alanında yakınlaşmanın ve uyumun sağlanmasının amaçlandığı açık ve net biçimde ortaya koyuluyor.

Ancak TTYO müzakereleri öncesinden başlayarak sıkça dile getirilen bazı kaygıların da kırmızı çizgiler olarak bu belgede yerini bulduğunu görüyoruz. Örneğin fikri mülkiyet hakları konusunda tarafların bu konuya verdiği yüksek önem dikkate alınarak hareket edileceği belirtilirken özellikle Fransa'nın üzerinde ısrarla durduğu görsel-işitsel politika müzakere kapsamı dışında kalıyor. AB'nin yüksek standarttaki kamu hizmetlerinden ödün verilmeyeceği belirtilirken, sağlık ve bitki sağlığına ilişkin önlemler, teknik düzenlemeler, standartlar ve uygunluk değerlendirme koşulları, düzenleyici uygunluk, sektörel uygunluk başlıkları altında AB'nin Anlaşmadan beklentileri ve müzakereler için durduğu nokta ortaya koyuluyor. Anlaşmada yer bulacak diğer konular ise kamu alımları, rekabet politikası, KOBİ'ler, enerji ürünleri ve ham maddelerin ticareti, cari ödemeler ve para hareketleri vs. olarak sıralanıyor.

Dikkat çeken bir diğer nokta ise Anlaşma müzakereleri sürerken sivil toplumun da dâhil edileceğinin ve bu Anlaşmanın ekonomik, sosyal ve çevre alanındaki etkilerini değerlendiren bağımsız bir Sürdürülebilirlik Etki Analizi hazırlanacağını ifade edilmesi.

TTYO müzakerelerinin dünü, bugünü

AB ve ABD arasında öngörülen transatlantik anlaşmanın kapsamını görüşmek üzere, AB müzakere heyeti başkanı Ignacio Garcia-Bercero ile ABD'nin müzakere heyeti başkanı olan Dan Mullaney'in yönetimleri altında şu ana kadar toplam yedi müzakere turu gerçekleştirildi. Bugüne kadar neler konuşulduğu ve hangi aşamaya geldiğine ilişkin bilgiler AB müzakere yetki belgesinde belirtilen üç başlık altında derledik:

a) Pazara erişim

Pazara erişim kapsamında, taraflar, özellikle ithal ürünlerine uygulanan vergi tarifelerinin düşürülmesine yönelik görüşmeleri sürdürüyorlar. Bugüne kadar gerçekleştirilen müzakere turlarında, hizmet, yatırım ve kamu alımları önemli gündem maddelerini oluşturdu.

Müzakerelerde, taraflar hizmet pazarına erişiminin kolaylaştırılması ve karşılıklı olarak iki tarafa da açılması yollarını değerlendiriyorlar. Görüşmelerde esasında, söz konusu anlaşma ile Amerikalı ve Avrupalı şirketlerin sadece AB ve ABD’de değil tüm dünya çapında hizmet sunmaları imkânlarının artırılması amaçlanıyor. Hizmet sektörüne ilişkin görüşmelerde, öncelikli olarak, sınır ötesi hizmetler, finansal hizmetler, telekomünikasyon ve e-ticaret gibi konular ele alındı. AB ve ABD arasında gerçekleştirilen müzakerelerin yedinci turunun sonunda, hizmete ilişkin önerilerin yarısına yakınının görüşüldüğü belirtildi. Hizmetler alanında yedinci turda kaydedilen bir diğer önemli gelişme de kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi hususunun müzakerelerin kapsamının dışında tutulacağına açıklanmasıydı. Amerikalı ve Avrupalı yetkililerin paydaşlar ile yaptıkları görüş alışverişlerinde, su, eğitim ve sağlık sigortası gibi alanlarda sunulan kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi konusunda dile getirilen endişeler sonucunda, bu sektörlerin müzakerelerin dışında tutulması kararı verildi.

Müzakerelerde, taraflar yatırım ve kamu alımlarına ilişkin hususları da görüşmeye başladılar. Taraflar, yatırımların serbestleştirilmesi, karşılıklı olarak yatırım ortamının iyileştirilmesi ve kamu alımlarının iki tarafın şirketleri için açılmasına yönelik önerileri değerlendiriyorlar. Yatırımların korunması konusunda ise anlaşmaya “Yatırımcı-Devlet Tahkimi”ne (*Investor-State Dispute Settlement*) ilişkin bir hükmün eklenilerek yatırımcıların devletlere karşı dava açma hakkının tanınması konusu gündeme getirildi. Komisyon bu konuya ilişkin AB’de bir kamu istişare sürecini başlattı ve bu konuyla ilgili müzakereleri, söz konusu istişarenin sonuçlarının belirlenmesine kadar askıya aldı.

b) Düzenleyici konular ve tarife dışı engeller

Yasal düzenlemelerle ilgili görüşmelerde bir yandan tarafların düzenleyici çerçevelerindeki uyum düzeyi, ticaret önündeki teknik engeller ve sağlık ve bitki sağlığına ilişkin önlemler gibi konular gözden geçirirken, diğer yandan birçok sektöre dayalı yasal düzenlemeler de inceleniyor. Bu çalışmalar kapsamında, tarafların bu alanlarda uyguladıkları yasal düzenlemeler ve prosedürler hakkında bilgi alışverişinde bulunularak, AB ve ABD arasındaki uyum düzeyini incelenip bu konuda nasıl bir işbirliği imkânı sağlanabileceği değerlendiriliyor. Yasal düzenlemeleri uyumlaştırılma sürecinde, şeffaflık ve hesap verebilirlik konularına büyük önem veriliyor.

Günümüze kadar yapılan TTYO müzakere turlarında, birçok sektöre ilişkin düzenlemeler kapsamlı bir şekilde incelendi. Bugüne kadar yapılan görüşmeler dokuz sektör üzerine yoğunlaşmış bulunuyor. Bunlar sırasıyla tekstil, kimyasallar, ilaç,

kozmetik, tıbbi cihazlar, motorlu taşıtlar, bilgi ve iletişim teknolojileri, mühendislik ve böcek ilaçlarıdır. Bu sektörlerde görüşülen konulardan birkaç örnek vermek gerekirse, örneğin tekstil sektörü alanında, bugüne kadar, ürünlerin etiketlenmesine ilişkin hükümler, tüketici güvenliği ve tekstil standartları konuları ağırlıklı olarak ele alındı. İlaç sektörüne ilişkin çalışma gruplarında, İyi Üretim Uygulamaları (*Good Manufacturing Practices*), pediatrik ve jenerik ilaçlar üzerine tartışıldı. Kozmetik sektörüne ilişkin görüşmeler, kozmetik içerikleri, etiketlemeye ilişkin hükümler, kozmetik ürünlerine uygun standartlar, hayvan deneyleri ve alternatif yöntemler üzerine yoğunlaştı. Bilgi ve iletişim teknolojilere ilişkin görüşmelerde ise, bugüne kadar, e-sağlık, şifreleme ve e-etiketleme gibi hususlar üzerinde kapsamlı görüş alışverişi yapıldı. Bu sektörlerle yönelik yapılan yasal düzenlemeleri ve prosedürleri uyumlaştırma çalışmalarıyla Avrupa ve Amerikan ürünlerinin (örneğin tıbbi bir cihazın veya kozmetik ürünün) denetimlerinin ve kontrollerinin karşılıklı olarak kabul edilmesinin sağlanması amaçlanıyor.

c) Kurallar

TTYO müzakereleri sürecinde, AB ve ABD'nin yanı sıra tüm dünyayı yakından ilgilendirilecek ticarete ilişkin ve hatta üretim sürecini de yakından etkileyebilecek yeni bir takım kurallar ve ilkelerin belirlendiği bir gerçek.

Görüşmelerde, Amerikalı ve Avrupalı müzakereciler, rekabet, enerji ile hammaddeye erişim, sürdürülebilir kalkınma, fikri mülkiyet hakları ile coğrafi işaretler, ticari çözümler, gümrük işlemleri ve ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin uygulanacak kurallar üzerinde görüş alışverişinde bulundular. AB ile ABD arasındaki müzakere sürecinde, Rusya ve Ukrayna arasındaki gerginliğin, enerji ve hammadde konularına da büyük önem verilmesi gerekliliğini ortaya çıkardığı bir gerçek. Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin yapılan görüşmelerin odak noktaları ise iş gücü (çalışanların güvenliği) ve çevre konularının yanı sıra rekabet kapsamında, şirketlerin birleşmesi ve haksız rekabete ilişkin hükümler oluşturdu. Ayrıca taraflar arasında menşe kurallarının ve uyumsuzlukları çözümüne ilişkin hükümlerinin belirlenmesi konularında çalışmalar sürüyor.

TTYO ile KOBİ'lerin ülke dışına daha fazla ihracatta bulunabilmeleri ve yatırım yapmaları, aynı zamanda küresel tedarik zincirinde yer almalarının kolaylaştırılması amaçlanıyor. Görüşmelerde KOBİ'lerin ihracatta ve yatırımlarda karşılaştıkları sorunlara çözüm getirilmesi için büyük çaba gösterildi. Nitekim bugüne kadar yapılan müzakere turlarının sonucunda, taraflar, anlaşmada yer alacak KOBİ'lere ilişkin bölümün ana hatları üzerinde anlaşmaya vardılar. Bu bölümün KOBİ konularında işbirliği, bilgi paylaşımı ve KOBİ Komitesi'nden oluşan üç alt başlıktan oluşacağı açıklandı.

İkinci bölüm: Türkiye, TTYO sürecinin neresinde yer alıyor?

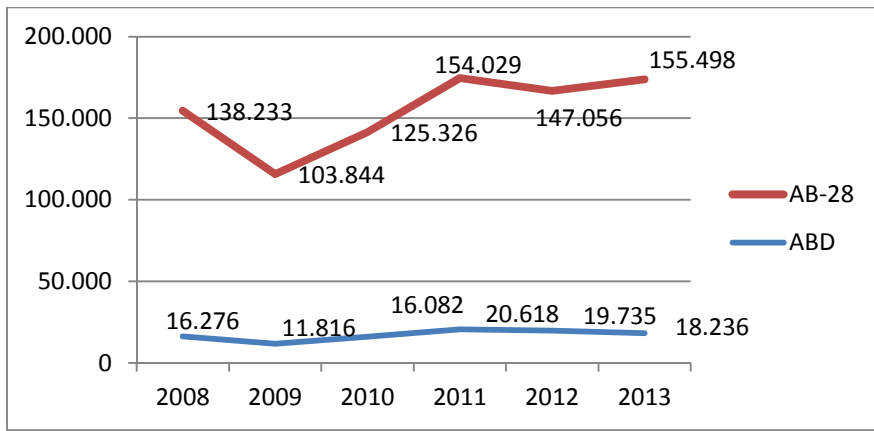
TTYO'nun Türkiye üzerindeki olası etkileri

AB ve ABD arasında yürütülen TTYO müzakerelerinin tamamlanmasının dünya ticaret sisteminin yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynayacağı kuşkusuz. Tüm bu süreç, başta Türkiye olmak üzere AB ve ABD'nin ticari ortaklarını olduğu kadar tüm küresel ekonomik aktörleri de yakından ilgilendiriyor ve bu bağlamda transatlantik girişiminin dışında kalmaması Türkiye açısından büyük önem taşıyor. Şöyle ki, AB ve ABD arasında

öngörülen TTYO'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte oluşacak yeni küresel ticari düzen hiç kuşkusuz Türkiye'yi de etkileyecektir. AB ve ABD'nin birlikte oluşturdukları blok, pek çok ülke gibi Türkiye'nin de en önemli ticaret ve yatırım ortağıdır. Ancak Türkiye'yi diğer ülkelerden daha özel bir konuma sokan AB ile mevcut gümrük birliğidir.

Bugün Türkiye'nin AB ile dış ticaret hacmi toplam yaklaşık 155.5 milyon dolar iken ABD ile ticaret hacmi yaklaşık 18.3 milyon dolar ile sınırlı kalmaktadır. Nitekim AB Türkiye'nin en önemli ticari ortağı iken ABD 5'inci sırada yer almaktadır. Buna karşılık Türkiye'nin konumuna baktığımızda AB'nin en fazla ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında 7'nci, en fazla ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında ise 5'inci sırada bulunmaktadır. Ancak ABD'nin en fazla ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında ancak 26'ncı sırada yer almaktadır¹.

Grafik 1: Türkiye'nin AB ve ABD ile Ticaret Hacmi (milyon dolar)

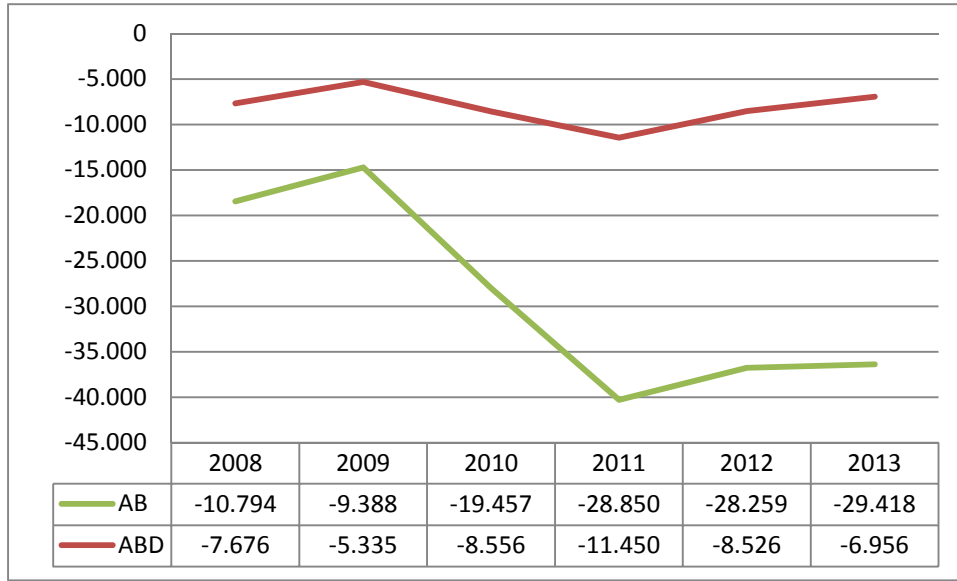

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

TTYO'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, Amerikan malları Türkiye'nin AB ile olan gümrük birliği sayesinde Türkiye pazarına gümrük vergisi olmaksızın girebilecektir. Hâlihazırda Türkiye ile ABD arasındaki ticaret dengesinin ABD lehine fazla verdiği düşünüldüğünde, TTYO sonrasında ticaret açığının artması şaşırtıcı olmayacaktır. Ayrıca TTYO kapsamında gümrük vergilerinin ve tarife dışı engellerin kaldırılmasıyla AB pazarına daha avantajlı giriş imkânı elde eden ABD malları ile Türk ürünleri daha sıkı bir rekabet içinde kalacaktır.

¹http://www.trade.gov/mas/ian/build/groups/public/@tg_ian/documents/webcontent/tg_ian_003364.pdf, Erişim tarihi: 28.11.2014

Grafik 2: Türkiye'nin AB ve ABD ile Ticaret Dengesi (milyon dolar)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Nitekim TTYO'nun Türkiye'ye olası etkilerini inceleyen sınırlı sayıda çalışma, Türkiye'nin bu sürecin dışında kalmasının, yani Türkiye'nin katılımının olmadığı bir TTYO'nun ülkemizin ekonomisini olumsuz yönde etkileyeceği sonucunu ortaya koyuyor. Örneğin Almanya Münih merkezli IFO Enstitüsü'nün Alman Ekonomi Bakanlığı'nın talebi üzerine yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye'nin TTYO'nun dışında kalması durumunda, ülkemizin genel refah düzeyinin yüzde 2,5 oranında düşmesi ve hızla gelişmekte olan diğer ülkelere kıyasla daha fazla zarar görmesi bekleniliyor². Türkiye ile kıyasla, Çin'de refah kaybının yüzde 0,39, Arjantin'de 1,79, Brezilya'da 2,11 ve Rusya'da 2,13 oranlarında gerçekleşmesi öngörülüyor. Öte yandan Brookings Enstitüsü ve TÜSİAD ortaklığında yapılan bir analiz³ de Türkiye için TTYO'nun dışında kalmanın maliyetini yaklaşık yüzde 2,5 oranında GSYİH kaybı olarak gösteriyor. Bir başka örnek daha vermek gerekirse, Dünya Bankası'nın Nisan ayında yayımladığı "AB-Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirmesi" başlıklı raporunda, Amerikan ürünlerinin gümrüksüz olarak Türkiye pazarına girmeleri durumunda, Türkiye'nin 160 milyon dolar değerinde refah kaybına uğrayacağı tahmininde bulunuldu.

Türkiye, TTYO'ya nasıl dâhil olabilir?

Bilindiği gibi 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararının 16'ncı maddesi uyarınca, Türkiye ve AB arasında 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği'nden doğan yükümlülükleri çerçevesinde, Türkiye'nin, kendi ticaret politikasını AB'nin tercihli ticaret rejimiyle uyumlu hale getirmesi gerekiyor. Bu nedenle, AB ve ABD arasında öngörülen TTYO'ya ilişkin süreç Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Ancak Türkiye henüz AB üyesi

² Prof. Gabriel Felbermayr, Prof. Dr. Mario Larch, Dr. Lisandra Flach, Dr. Erdal Yalcin, Sebastian Benz, "Dimensionen und Auswirkungen eines Freihandelsabkommens zwischen der EU und den USA", *Ifo Institute*, Ocak 2013.

³ Kemal Kirişçi, "Turkey and the Transatlantic Trade and Investment Partnership: Boosting the Model Partnership with the United States, *The Center on the United States and Europe at Brookings*, Turkey Project Policy Paper, Sayı 2, Eylül 2013.

olmadığı gerekçesiyle, ABD ile yürütülen müzakere sürecinin dışında tutulmaktadır. Oysa AB, söz konusu müzakereleri yalnızca 28 üye devleti değil aynı zamanda Türkiye'yi de içine alan gümrük birliği alanı adına yürütmektedir.

AB ve ABD arasında yürütülen müzakerelerin yedinci turunun tamamlanmış olduğunu göz önünde tutulursa, Avrupa ve Amerika taraflarının TTYO müzakere sürecinin ileri aşamasında Türkiye'nin dâhil olabilmesi imkânını değerlendirmeleri Türkiye açısından giderek önem kazanmıştır. Brüksel nezdinde gümrük birliğinden kaynaklanan bu durum sıklıkla dile getirilmesine rağmen Türkiye'yi tatmin edici bir sonucun elde edilememesi Türkiye'nin ABD çevrelerinde lobi çalışmalarını artırmasına sebep olmuştur. Her ne kadar Dünya Bankası'nın "AB-Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirmesi" raporunda Türkiye ve AB'nin, ABD ile bir STA imzalamaları durumunda, Türkiye'nin yaklaşık 130 milyon dolar değerinde refah kazancı elde edeceğini tespit edilmiş olsa da hâlihazırda Türkiye'nin AB ve ABD ile eşzamanlı müzakereler yürütmesi olası gözükmemektedir. Gerek Brüksel gerek Vaşington tarafında bu yönde bir arzu olmaması, Türkiye'nin TTYO'ya katılımına ilişkin diğer alternatifleri öne çıkarmaktadır. Olası çözümlerden ilki "docking" olarak adlandırılan, Trans Pasifik Ortaklığı (*Trans Pacific Partnership - TTP*) kapsamında uygulanan ve AB veya ABD ile tercihli ticaret ilişkisi içerisindeki ülkelerin TTYO'ya katılımlarının sağlanmasıdır. Örneğin TPP taslak anlaşması hazırlanırken Japonya ve diğer ülkelerin daha sonra katılımlarını öngören maddeler eklenmiştir. Benzer şekilde TTYO'nun taslağı hazırlanırken de Türkiye, Kanada, Meksika, Norveç vs. gibi diğer ülkelerin anlaşmaya katılımlarını öngören bir madde eklenmesi gündeme getirilmektedir. Ancak bunun için Türkiye'nin kendisiyle benzer konumdaki ülkelerle birlikte hareket ederek lobi yapması daha etkili olacaktır. Ayrıca bu seçenekle birlikte müzakerelerde belirli bir aşamaya gelmiş olmasını, AB ve ABD'nin pek çok konu üzerinde uzlaşmaya varmış olacağını, dolayısıyla anlaşmaya dâhil edilen üçüncü ülkenin tüm bunları olduğu gibi kabul etmesi gerektiği akıldan çıkarılmamalıdır.

Bir diğer seçenek olarak Türkiye'nin ABD ile bir STA imzalaması gündeme getirilmektedir. Bilindiği gibi, Türkiye AB ile gümrük birliği nedeniyle AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı STA'ların ardından benzer şekilde bu ülkelerle STA imzalamaktadır. TTYO müzakerelerinin tamamlanması ve anlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye'nin ABD ile imzalayacağı bir STA'nın TTYO'nun dışında kalma seçeneğinden daha olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Türkiye ile ABD arasında oluşturulan Yüksek Düzeyli Çalışma Komitesi konuyla ilgili çalışmalarını devam ettirmektedir. Ancak bu noktada ABD ile müzakere edilecek STA'nın kapsamı büyük önem arz etmektedir. ABD'nin imzaladığı yeni nesil STA'ların mal ticaretinin ötesine geçen daha geniş kapsamlı anlaşmalar olduğu, TTYO'nun da benzer şekilde asıl getirisinin tarifelerin kaldırılmasından değil, tarife dışı engellerin, hizmet ticaretinin ve yatırımların önündeki engellerin kaldırılmasında, düzenlemeler ve teknik standartlarda uyumun yakalanmasında yattığı düşünüldüğünde Türkiye ile ABD arasındaki olası bir STA'nın, Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği gibi sanayi mallarının serbest dolaşımıyla sınırlı olmayacağı öngörülebilir. Bu çerçevede böyle bir STA'nın Türkiye ekonomisine etkilerinin sektörler bazında analiz edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin ABD ile kapsamlı bir STA müzakerelerini başlatması Gümrük Birliği'nin derinleştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi ihtiyacını da yeniden hatırlatacak, hatta belki de bu sürece hız verecektir.

Sonuç olarak, 2023 yılı için 500 milyar dolar ihracat hedefi belirlemiş bir Türkiye'nin TTYO müzakerelerine ilişkin izleyeceği yol ne olursa olsun, küresel ticarete TTYO ve

TPP gibi mega anlaşmaların hız vereceği liberalleşme dalgasının dışında kalamayacağı ortadadır. Bu noktada öncelik bir yandan TTYO müzakerelerindeki gelişmeleri yakından izleyerek, tarım, hizmetler, yatırımlar, kamu alımları, fikri mülkiyet hakları vs. gibi alanlarda ülkemiz ekonomisine ve sektörlerine etkilerinin detaylı biçimde analiz edilerek stratejinin belirlenmesidir.